

רבי יהודה אומר: זמן תפילת מוסף הוא עד שבע שעות ראשונות של היום.⁽⁸⁾

גמרא:

שינונו במשנה: תפלת השחר עד חצות.

ורמינהו סתירה לכך מברייאתא: מצותה של קריאת שמע היא עם הנץ החמה [מעט קודם לנץ החמה], כרי שיסיים ברכת גאל ישראל

שאחריה, בנץ החמה. ויפמוך בכך את ברכת הגאולה לתפלה, ויתפלל שמונה עשרה מיד לאחר ברכת הגאולה.

ואז, נמצא שהוא מתפלל בתחלת היום. כדי לקיים מה שנאמר "ייראוך עם שמש" [לעיל ט ב].

ומוכח שזמן שחרית הוא דוקא בתחלת היום,⁽⁹⁾ שלא כמבואר במשנתנו, שזמן תפילת שחרית נמשך "עד חצות"⁽¹⁰⁾.

שהיא מצות עשה שהזמן גרמא, נשים חייבות בה, משום דרחמי נינהו. [ואף בתפילות שבת שאינן אלא שבת, לא חלקו בין שבת לחול]. אבל מוסף שאינה רחמי, אלא היא מדין "ונשלמה פרים שפתינו", אינה נוהגת בנשים, משום שהזמן גרמא. [והגרע"א או"ח קו כתב שנשים אינן מתפללות מוסף, כי אינן שוקלות מחצית השקל שממנו מביאין מוספין, וראה בקהילות יעקב ובחברותא לזבחים ד א].

8. הראשונים נחלקו באופן חשבון השעות. מתרומת הדשן נראה, דלצורך חשבון שעות היום, נחשב היום מעלות השחר ועד צאת הכוכבים. וכן יש להוכיח מדברי התוספות בפסחים, יא ב, ומהרמב"ן בתורת האדם, ומדברי הרשב"א והריטב"א בפירקין.

ונחלקו הדיעות בשיטה זו, אם נאמרה דוקא לשיטת רבינו תם הידועה, דזמן הילוך ד' מילין לאחר תחלת השקיעה הוא צאת הכוכבים. או דאף לשיטת הגאונים ניתן לאומרה. ואף דלדידהו לאחר זמן הילוך ג' רבעי המיל כבר הוי ודאי לילה, אין חשבון השעות תליא במה דחשיב "יום" לדינא.

אבל הלבוש והלחם חמודות כתבו, דמשעינן מנץ החמה ועד שקיעתה. ונץ החמה מאוחר מעמוד השחר כשיעור זמן הילוך ד'

מילין. וכן מוקדם זמן השקיעה מצאת הכוכבים כשיעור זה. נמצא דההבדל בין שתי השיטות הוא בשלש שעות [לדעת הגר"א דהילוך מיל הוא כ"ב דקות ומחצה. אך עוד שיטות איכא בזה].

ואף דמצד הדין היום מתחיל מעמוד השחר, מכל מקום לחשבון השעות אזלינן בתר עיקר היום.

9. תוס' ביומא [לז ב ד"ה אמר] העירו למה לא הקשתה הגמרא מברייאתא זו על דעת רבי יהושע לעיל [י ב] שזמן ק"ש עד שלש שעות, וכאן משמע שהוא עד הנץ. ורבינו תם העלה מכך שזמן ק"ש מתחיל אחר הנץ, אלא שהותיקין קראו לפני זמנה משום שיעקר חביבות התפלה בשעת הנץ.

10. הפני יהושע ביאר, שיעקר קושית הגמרא היא מהצורך לסמוך גאולה לתפלה, כי משמע לגמרא שהוא לעיכובא, ואיך יאחר התפלה עד חצות, הרי סוף זמן קריאת שמע הוא לכל המאוחר עד ג' שעות. ולא יסמוך גאולה לתפלה. ומסקינן, שסמיכות גאולה לתפלה אינה לעיכובא, אלא רק למצוה מן המוכחר.

והצל"ח דחה פירושו, שלא מצינו בפוסקים שחיוב סמיכת גאולה לתפלה הוא דוקא בותיקין.